

ÕIGUSKANTSLER

Direktor Andre Lilleleht
Viru Vangla
Ülesõidu 1
41536 JÕHVI

Teie 13.02.2010 nr 2.1-6/1525-1
Õiguskantsler 31.03.2011 nr 7-4/110038/1101586

Soovitus õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks

Lugupeetud härra direktor

Minu poole pöördus avaldusega Viru Vanglas viibinud vahistatu (edaspidi avaldaja), kes väitis, et Viru Vangla vanglateenistus ei väljasta talle talvejopet. Avaldaja kaebusest nähtub, et ta on seitsmel korral pöördunud vanglateenistuse poole talvejope saamiseks, kuna tal endal see puudub, kuid vanglateenistus ei ole tema taotlusi rahuldanud.

Tutvunud avaldaja pöördumise, Teie vastusega minu teabe nõudmisele ja asjaomaste õigusnormidega leian, et:

- 1. Viru Vangla rikkus avaldaja õigusi talle talvejope väljastamata jätmisega;**
- 2. Viru Vangla direktori 25.09.2009 käskkiri nr 1.1-1/238, millega kinnitati "Kinni peetavatele riietusesemete, jalatsite ja hügieenitarvete väljastamise kord", ei ole õiguspärane.**

Järgnevalt põhjendan Teile oma seisukohta.

1. Asjaolud ja menetluse käik

1. Avaldaja pöördumises esitatud väidete kontrollimiseks ja täpsete asjaolude selgitamiseks, koostas ma Teile teabe nõudmise¹.

¹ Õiguskantsleri 11.01.11 kiri nr 7-4/110038/1100143.

1.1 Viru Vangla direktori seisukoht²

2. Väitsite oma vastuses minu teabe nõudmisele, et 29.09.2010 pöördus avaldaja talvejope saamise sooviga suuliselt Viru Vangla inspektor-kontaktisiku poole, kes selgitas avaldajale, et jope humanitaarabi korras saamiseks tuleb vahistatul esitada taotlus. Samal päeval esitas avaldaja vanglale vastavasisulise taotluse.
3. Avaldaja 29.09.2010 esitatud taotluse jättis vangla 15.10.2010 rahuldamata, sest asjaolude kontrollimisel selgus, et avaldajal oli kambris tuulejope. Kuna tegemist oli oktoobrikuu keskpaigaga, mil ilmad ei olnud veel väga külmad, siis puudus Teie hinnangul otsene vajadus avaldajale talvejope väljastamiseks humanitaarabi korras.
4. Kinnitasite, et avaldaja esitas 11.10.2010 vanglale seitse samasisulist pöördumist (erinevatele vanglateenistuse ametnikele), milles taotles, et talle väljastataks vangla poolt talvejope, sest tal endal see puudus.
5. Viru Vangla jättis avaldaja pöördumised 20.10.2010 rahuldamata. Avaldajale selgitati vastuses, et humanitaarabi väljastamist Viru Vanglas reguleerib Viru Vangla direktori 25.09.2009 käskkirjaga nr 238 kinnitatud "Kinni peetavatele riietusesemete, jalatsite ja hügieenitarvete väljastamise kord" (edaspidi *Kord*), mille p 3.2 sätestab, et kui taotluse esitanud kinnipeetaval on laekunud viimase kolme kuu jooksul vabaks kasutamiseks vähemalt 1000 krooni³, ei ole kinni peetaval õigust saada vangla poolt riietusesemeid ja jalatseid.
6. Väitsite oma vastuses, et kuna kinnipeetavate rahaliste vahendite arvestussüsteemi K-Raha andmetel laekus avaldaja isikuarvele viimase kolme kuu jooksul vabaks kasutamiseks 1685 krooni ja 20 senti, siis jäeti tema taotlus rahuldamata. Vastuses selgitati täiendavalt, et avaldajal on võimalik soetada endale talvejope vangla kaupluse vahendusel, samuti seda, et vahistatule on muuhulgas võimalik saata riideesemeid postipakiga.
7. Andmete kohaselt, mis Teil on, ei ole avaldaja talvejopega seoses vanglale rohkem pöördumisi esitanud. Samuti ei ole ta vaidlustanud vangla keelduvat vastust jopet mitte väljastada vaide- ega kohtumenetluses.
8. Andsite oma vastuses minu teabe nõudmisele ülevaate avaldajale Viru Vanglas kuulunud riideesemetest ning märkisite, et avaldaja isiklike asjade nimekirjas ei ole talvejopet, kuid see-eest on tal kaks tuulejopet ja kaks dressipluusi. Samuti teatasite, et avaldajale ei ole eelvangistuse ajal saabunud ühtegi pakki ega maksikirja.
9. Oma vastuses selgitasite kinni peetavatele isikutele riietusesemete, jalatsite ja hügieenitarvete väljastamise korda Viru Vanglas. Täheleandisite, et Viru Vanglas reguleerib humanitaarabi väljastamist eelpool viidatud direktori käskkirjaga kinnitatud Kord. Korra kohaselt esitatakse riiete, jalatsite ja hügieenitarvete saamiseks taotlus eluosakonna inspektor-kontaktisikule. Kui kinnipeetava arvele on laekunud viimase kolme kuu jooksul vabaks kasutamiseks vähemalt 1000 krooni, siis ei ole Korra p 3.2 kohaselt, kinni peetaval isikul õigust saada vangla poolt riietusesemeid ja jalatseid. Kui kinni peetavale isikule ei ole viimase kolme kuu jooksul laekunud vähemalt 1000 krooni, mis iseenesest välistaks riiete ja jalatsite humanitaarabi korras väljastamise, siis analüüsitakse taotluse sisulist põhjendatust. Taotlus on põhjendatud, kui taotletav ese on

² Viru Vangla direktori 14.02.2011 kiri nr 2.1-6/1525-1.

³ 63,91 eurot.

vajalik, taotlejal endal puudub samaks otstarbeks kasutatav ese ning taotlejal endal ei ole võimalik seda soetada.

10. Samuti lisasite, et jopede maksumus Viru Vanglas ei ole kindlaks määratud, vaid jope soetamine tuleb vastavalt rahalistele võimalustele kokku leppida poeteenust pakkuva OÜ-ga VT Marketing. OÜ VT Marketing vahendab vastavalt kinni peetava isiku rahalistele võimalustele talle sobiva talvejope.

11. Lisasite oma vastusele koopiad järgnevatest materjalidest:

1. Avaldaja 29.09.2010 esitatud taotlus;
2. Avaldaja 11.10.2010 esitatud pöördumised (7 tk);
3. Viru Vangla 20.10.2010 vastus nr 6.-10/37646-1;
4. Viru Vangla direktori 29.09.2009 käskkirjaga nr 238 kinnitatud "Kinni peetavatele riietusesemete, jalatsite ja hügieenitarvete väljastamise kord";
5. Avaldaja isiklike asjade nimekiri Viru Vanglas;
6. Avaldaja K-raha isikukonto väljavõte;
7. Avaldaja poelehed (märgitud Viru Vangla kauplusest sooritatud ostud).

2. Õiguskantsleri seisukoht

12. Käesoleval juhul oli vaja leida vastus küsimusele, kas Viru Vangla poolt avaldajale talvejope väljastamata jätmisega rikuti avaldaja õigusi.

13. VangS § 93 lg 1 sätestab, et vahistatu kannab isiklikke riideid. Kui kandmiskõlblikud isiklikud riided puuduvad või kui vahistatu ei soovi neid kanda, annab vanglateenistus või arestimaja vahistatule tasuta riietuse.

14. Kõnealuses normis on sätestatud vahistatu õigus saada vanglateenistuse poolt tasuta riietus juhul, kui isikul endal kasutamiskõlblikud riided puuduvad või kui vahistatu ei soovi isiklikke riideid kanda.

15. Mõiste "kasutuskõlbliku riietuse puudumine" tähendab minu hinnangul muuhulgas ka seda, et isikul puudub piisavalt heas seisukorras ja konkreetse aastaaja ilmastikule sobiv riietus – näiteks puuduvad talvel väljaspool siseruume viibimiseks sobivad üleriided (jope vms) või jalatsid. Talvisel ajal vajab vahistatu väljaspool siseruume viibimiseks sobivat riietust selleks, et kasutada vangistusseadusega lubatud jalutamisevõimalust vabas õhus.

16. VangS § 93 lõikest 1 tulenevalt peab vanglateenistus võimaldama vahistatule tasuta riietuse ka siis, kui isikul on kasutuskõlblikud riided küll olemas aga ta lihtsalt ei soovi neid eelvangistuse ajal kanda. Vangistusseadus ega mu õigusakt ei näe ette vahistatule tasuta riietuse andmisest keeldumist⁴. **Teisisõnu kohustab vangistusseadus vanglateenistust või arestimaja vahistatule võimaldama tasuta riietust.**

⁴ Põhimõtteliselt on vahistatu õigusi võimalik ilma konkreetse õigusnormita piirata ka vangistusseaduses sisalduva üldvolutusega, kuid üksnes vangla julgeoleku tagamiseks. VangS § 4¹ lg 2 sätestab, et kinnipeetava, karistusjärgselt kinnipeetava, arestialuse või vahistatu vabadus allutatakse seaduses toodud piirangutele. Kui seadus ei sätesta konkreetset piirangut, võib vangla, Justiitsministeerium või arestimaja kohaldada vaid selliseid piiranguid, mis **on vajalikud vangla või arestimaja julgeoleku kaalutlustel**. Piirangud peavad vastama täideviimise eesmärgile ja inimväärikuse põhimõttele ega tohi moonutada seaduses sätestatud teiste õiguste ja vabaduste olemust.

17. Pean vajalikuks märkida, et Teie vastuses minu teabe nõudmisele kasutatud terminit "humanitaarabi" kehtivast vangistusõigusest ei tulene – vangistuseadus ei anna vahistatule mitte õigust humanitaarabile, vaid tingimusteta tasuta riietusele.

18. Viru Vangla direktori käskkirjaga kehtestatud Korra p 3.2 sätestab, et kui taotluse esitanud kinni peetavale isikule on laekunud viimase kolme kuu jooksul vabaks kasutamiseks vähemalt 1000 krooni, ei ole kinni peetaval isikul õigust saada vangla poolt riietusesemeid ja jalatseid.

19. Kõnealune käskkiri on kehtestatud justiitsministri 13.06.2006 määrusega nr 20 kinnitatud "Viru Vangla moodustamine ja põhimäärus" § 4 lg 2 punkti 7 alusel, mis sätestab, et vangla direktor annab oma pädevuse piires käskkirju ja muid kirjalikke või suulisi korraldusi, mis on täitmiseks kohustuslikud vangla teenistujatele ning kinnipeetavatele ja vahistatutele.

20. Korra punktist 3.2 nähtub, et see seab vahistatule vanglateenistuse poolt tasuta riietuse andmise sõltuvusse isikul vanglasisesele isikuarvele laekunud summadest. **Teisisõnu piirab Viru Vangla direktori käskkiri VangS § 93 lõikes 1 sätestatud vahistatu õigust, milleks vangistuseadus ei sätesta vastavat võimalust ega volitusnormi. Viru Vanglal puudub pädevus siduda tasuta riietuse väljastamist vahistatule tema isikuarvele summade laekumisega.**

21. Korra kehtestanud Viru Vangla direktori käskkirja näol on tegemist haldusaktiga haldusmenetluse seaduse (HMS) tähenduses⁵. HMS § 54 sätestab, et haldusakt on õiguspärane, kui ta on antud pädeva haldusorgani poolt **andmise hetkel kehtiva õiguse alusel ja sellega kooskõlas**, proportsionaalne, kaalutlusvigadeta ning vastab vorminõuetele.

22. Kõnealusel juhul ei ole Korra p 3.2 kooskõlas kehtiva õigusega (VangS § 93 lõikega 1) ja seetõttu ei ole Viru Vangla direktori 25.09.2009 käskkirjaga nr 238 kinnitatud Kord antud osas õiguspärane. Viimasest tingituna ei olnud õiguspärane ka Viru Vangla poolt avaldajale talvejope väljastamata jätmise põhjusel, et isiku vanglasisesele isikuarvele oli teatud ajaperioodil laekunud raha ja isikul oli võimalik jope soetada ise vangla kauplusest või lasta see endale saata ja tegemist on avaldaja õiguste rikkumisega.

3. Õiguskantsleri ettepanek

23. Eelneva kokkuvõtteks leian, et:

1. **Viru Vangla rikkus avaldaja õigusi talle talvejope väljastamata jätmisega;**
 2. **Viru Vangla direktori 25.09.2009 käskkiri nr 1.1-1/238, millega kinnitati "Kinni peetavatele riietusesemete, jalatsite ja hügieenitarvete väljastamise kord", ei ole õiguspärane.**

24. Teen Teile ettepaneku muuta kõnealust haldusakti vastavalt, et selles sätestatu ei oleks vastuolus VangS § 93 lõikega 1.

⁵ HMS § 51 lg 1 sätestab, et haldusakt on haldusorgani poolt haldusülesannete täitmisel avalikõiguslikus suhtes üksikjuhtumi reguleerimiseks antud, isiku õiguste või kohustuste tekitamisele, muutmisele või lõpetamisele suunatud korraldus, otsus, ettekirjutus, käskkiri või muu õigusakt.

Sama paragrahvi lõike kaks kohaselt on üldkorraldus haldusakt, mis on suunatud üldiste tunnuste alusel kindlaksmääratud isikutele või asja avalik-õigusliku seisundi muutmisele.

25. Teie vastust märgukirjas välja toodud probleemi lahendamiseks astutavatest sammudest palun võimalusel hiljemalt 30 päeva jooksul käesoleva kirja saamisest.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Indrek Teder

Teadmiseks: Justiitsministeerium